

Kopal

¿Tik ixmatok?

Tech in atajtepeyo ne kuetaxkoapan Oaxaca, mo ixmati kemej "Kopal" (*Bursera glabrifolia*). Njin xiwit kajkawa se ajweyak seltik kemej xokoxokok wan no kemej ekseki kopalmej, in okotsok mokui para tatas tech popochkaxit keman tapopochwiaj.

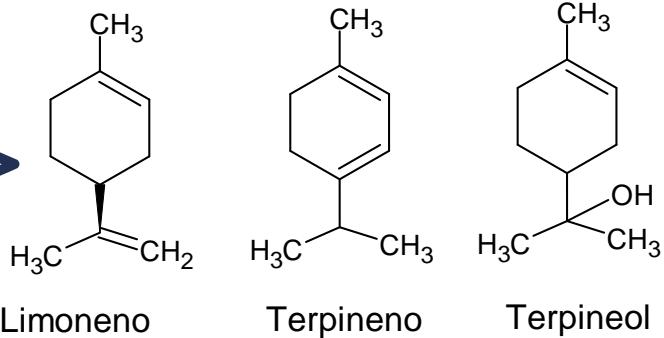
Imagen: Guilibaldo Gabriel Zurita Vásquez

In taixtemjkej ki ixnextijkej tech in xiwit 2012, kiniki ke in chawak de njin xiwit kipia miak chiwalis. Oksekopa mo ijtowa ke in chawak ki sentalia chijchiwalismej kemej in limoneno, in terpineno wan terpineol tech noch ixit.

Oksekopa mo ijto ke in chawak kichiwa se weyi mikilis tech se chawisijo kampa tad: in poliya (*Staphillus zeamais*). Kuali mo matok ke in poliya, kuejwej in tad ton sanseko yetok. Yej ika moneki maj se ki mato ton se ki chiwas para maj amo okuilowa in tad.

N tamikjtowa ke in taixtemol kijto ke in chawak wan in limoneno, in terpineno wan in terpineol ki xeljke ton tech kokoxkamaka kemej in siwa mikiekokoxkayot wan in wewej mikiekokoxkayot.

¿Ton ika tech palewis in ajweyakxiwit? Ton se kajdunka to yekatsol kualtias tech miak palewis. Njin tachijchiwalismej mo ixkalakia tech in xiujyo niwan in medio ambiente, yej ika kualtias ika se mo palewis keman se kikuis keme pajti.

¿Ti kuelistaskia tik ixmatis kachi de njin taixtempis? Kualtia tik temostech nijinteposmekat:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30187618/>

¡Ti mits tataujtiaj kixmati wan yekpia noch i tok tech mak to teotsin!